

საქართველო, ქ. თბილისი, 0198, კახეთის გზატკეცილი, #99, ტელ: (+995-32) 116 001; ელ.ფოსტა: ncdc@ncdc.ge; ვებ.გვერდი: www.ncdc.ge
99, Kakheti Highway, Tbilisi, 0198, Georgia, Phone: (+995-32) 116 001; E-mail: ncdc@ncdc.ge; Web: www.ncdc.ge

**საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის
და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის
სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების
სკოპინგის დასკვნა**

სტრატეგიული დოკუმენტი: საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა;

დამგეგმავი ორგანო: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო;

სტრატეგიული დოკუმენტი მოამზადა: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ ერთობლივად საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროების მიერ.

საქართველოს კანონის „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ **მუხლი 24. სგშ-ის პროცესში სკოპინგის განცხადება** უნდა მოიცავდეს:

ა) ინფორმაციას დამგეგმავი ორგანოს შესახებ;

ბ) მოკლე ინფორმაციას სტრატეგიული დოკუმენტის, აგრეთვე იმ გეოგრაფიული არეალის და შესაბამისი დასახლებული პუნქტების შესახებ, სადაც დაგეგმილია სტრატეგიული დოკუმენტის განხორციელება;

გ) მოკლე ინფორმაციას გარემოზე (მათ შორის, დაცულ ტერიტორიებზე, აგრეთვე იმ ტერიტორიაზე ან/და ლანდშაფტზე, რომელსაც მინიჭებული აქვს ადგილობრივი ან/და საერთაშორისო მნიშვნელობის სტატუსი) და ადამიანის ჯანმრთელობაზე შესაძლო ზემოქმედების მასშტაბის შესახებ;

დ) ზოგად ინფორმაციას გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე შესაძლო ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შესახებ;

ე) სტრატეგიული დოკუმენტით გათვალისწინებული ღონისძიებების შესაძლო **ალტერნატივების ზოგად აღწერას;**

ვ) ინფორმაციას გარემოზე შესაძლო ზემოქმედების სახეების შესახებ, რომლებიც დაექვემდებარება შესწავლას და სგშ-ის ანგარიშში ასახვას;

ზ) სტრატეგიული დოკუმენტის სხვა სტრატეგიულ დოკუმენტთან მიმართებას;

თ) ზოგად ინფორმაციას სგშ-ს პროცესში ჩასატარებელი საბაზისო კვლევების შესახებ;

ი) იმ ღონისძიებების საორიენტაციო ჩამონათვალს, რომლებიც დაგეგმილია სტრატეგიული დოკუმენტის განხორციელების შემთხვევაში შესაძლო უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილების, შერბილებისა და კომპენსირებისათვის (ასეთის არსებობის შემთხვევაში).

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, წარმოდგენთ ჩვენს მოსაზრებებს და რეკომენდაციებს;

- საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის სწორ დაგეგმვასა (როგორც ეროვნულ, ასე საერთაშორისო დონეზე), სახელმწიფოებრივი ხედვის ჩამოყალიბებასა და შემუშავებაზე, მთლიანად დამოკიდებულია ქვეყნის სამომავლო გრძელვადიანი განვითარება და სტრატეგიული მიმართულებების მდგრადი ჩამოყალიბება/განვითარება. ამ კუთხით, საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობა და კლიმატური ზონა სწორად უნდა იყოს გამოყენებული. საქართველოში ათასობით ადამიანი სიღარიბის მიღმა ცხოვრობს არ მიუწვდება ხელი ელექტომომარაგებაზე, გათბობისა და საკვების მოსამზადებლად იყენებენ მყარ საწვავს, რაც იწვევს შენობის შიდა ჰაერის დაბინძურებას და უარყოფით ზემოქმედებას ადამიანის ჯანმრთელობაზე. პოლიტიკის დოკუმენტში არ არის მითითებები, როგორ იქნება უზრუნველყოფილი ენერგეტიკული სიღარიბე, რის საფუძველზე უნდა განაწილდეს და რა ტიპის სოციალურ შეღავათებს ისახავს მიზნად სამომავლოდ.
- წარმოდგენილი ვერსიით უცნობია შემუშავდება თუ არა მხარდამჭერი სქემები დროში გაწერილი აქტივობებით, რითაც საჭიროების მქონე მომხმარებლების ჯგუფს მიეწოდება ენერგიის ის რაოდენობა, რომელიც საჭიროა და შეუცვლელია არსებობისათვის.
- წარმოდგენილი ინფორმაცია და შეფასებები არ მოიცავს არსებული მდგომარეობის დეტალურ ანალიზს და წარმოგვიდგენს მხოლოდ ელექტროენერგიის მსხვილი მომხმარებლების მიერ მოხმარებული ენერგიების შესახებ ინფორმაციას. ნაჩვენები უნდა იყოს ინფორმაცია თითოეული სექტორის მიერ მოხმარებული ელექტროენერგიის შესახებ, მათ შორის: ავტონომიური რესპუბლიკის, რეგიონის, ოკუპირებული ტერიტორიების ჩათვლით მოხმარებული ენერგიის შესახებ ინფორმაცია. ასევე, მითითებული და დეტალურად უნდა იყოს აღწერილი ინფორმაცია გენერაციის ყველა ობიექტის (ჰიდრო, თბო, მზის, ქარის და სხვა) შესახებ (თუკი მოხდება არსებული ჰიდროელექტროსადგურების რეაბილიტაცია, რა სიმძლავრეები შეიძლება მივიღოთ). მნიშვნელოვანია ჯანმრთელობის დაცვის სექტორის მიერ მოხმარებული ელექტროენერგია და დასაგეგმი ღონისძიებები, რომელიც არ არის აღწერილი ანგარიშში.
- უფრო მეტი აქცენტი უნდა გაკეთდეს განახლება ენერგიის გამოყენებასა და არსებული ჰესების რეაბილიტაციაზე. მაგალითად ქ. ზუგდიდის ახლოს მდებარეობს ცაიშის თერმული წყლის საბადო, რომლის გონივრულ გამოყენებასა და ჩართვას რეგიონის მდგრად განვითარებასა და ეკონომიკაში ინტეგრირებას დიდი გავლენა ექნება რეგიონის ეკონომიკური განვითარების ხედვასა და სიღარიბის დაძლევაში. ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს თერმული წყლების საბადოები. ყველაზე მძლავრი, დეტალურად მოძიებული და საექსპლუატაციოდ მომზადებული არის ზუგდიდ-ცაიშის თერმული წყლის საბადო. დღეისათვის საბადოს საექსპლუატაციო მარაგები შეფასებულია 14 300მ³ ოდენობით დღე-ღამეში, 80°-100° C ტემპერატურით, რომელიც იღვრება ხევში. სათანადო ინფრასტრუქტურის მოწყობით შესაძლებელია ყველა საჯარო დაწესებულების გათბობა ზამთრის ცივ პერიოდში და გასათბობად საჭირო ენერგორესურსის დაზოგვა.

- REGULATION (EU) 2018/1999 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action) შესაბამისად, წარმოდგენილი სამოქმედო გეგმა არ მოიცავს ინფორმაციას ჯანმრთელობაზე მოქმედი რისკ-ფაქტორებისა და პრობლემატიკის შესახებ, რომლის შესახებ მითითებულია ევროპის ტექნიკურ რეგულაციაში, ხოლო შემუშავებულ „განახლებული საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების (სგშ) სკოპინგის ვერსიაში არ არის სათანადოდ გათვალისწინებული.
- საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის თვალსაზრისით, უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება დოკუმენტში, ბაზისური მონაცემების შესახებ უახლესი ინფორმაციის წარმოდგენას, რათა სამოქმედო გეგმაში სწორად განისაზღვროს სათანადო ღონისძიებები არსებული სიტუაციის და პრობლემების გათვალისწინებით. წარმოდგენილ დოკუმენტებში სტატისტიკური მონაცემების კუთხით გამოყენებულია მოძველებული ინფორმაცია, შესაბამისად ვერ დაიგეგმება სათანადო აქტივობები და ვერ განისაზღვრება შესაბამისი ქმედებები შეფასების ინდიკატორების ჩათვლით. ზემოაღნიშნული ასევე წარმოადგენს ევროპის ტექნიკური რეგულაციის (REGULATION (EU) 2018/1999 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action) მოთხოვნას.
- საქართველოს მდინარეთა უმეტესი ნაწილი წარმოადგენს სასმელ სამეურნეო წყალმომარაგების სათაო ნაგებობებსა და წყალაღების ტერიტორიებს. შესაბამისად, პრიორიტეტი მინიჭებული აქვს ადამიანის სასმელად და მოხმარებისათვის საჭირო წყლის რესურსების სათანადო მართვასა და დაცვას, ასევე, მდინარეთა ინფილტრატები წარმოადგენს მცირემასშტაბიანი წყალმომარაგების წყლის წყაროს. მნიშვნელოვანია წინსწრებით შემუშავდეს და დამტკიცდეს საქართველოს მდინარეთა დაცვის ეროვნული გეგმა, ხოლო შემდეგ დაიგეგმოს ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობა, რათა ადგილობრივი მოსახლეობის ჯანმრთელობა და სოციალური მდგომარეობა შენარჩუნდეს და გაუმჯობესდეს.
- დოკუმენტში წარმოდგენილი არ არის სტრატეგიული დოკუმენტით გათვალისწინებული ღონისძიებების შესაძლო ალტერნატივები.
- წარმოდგენილი არ არის კონკრეტული გეგმა დეკარბონიზაციის სტრატეგიულ მიმართულებასთან დაკავშირებით და არც შესაძლო რისკები გარემოს ჯანმრთელობის და ბიომრავალფეროვნების დაცვის კუთხით, რომლებიც ახლავს ენერგოუზრუნველყოფის თითოეულ მიმართულებას, ვინაიდან ცნობილია რომ კლიმატის ცვლილების წინააღმდეგ მიმართული უმთავრესი ღონისძიება არის სექტორების დეკარბონიზაცია;
- მკვეთრად და პირდაპირ ხაზგასმული არ არის კლიმატის ცვლილების ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის საკითხები და მათ შორის კავშირი, კერძოდ, კლიმატის ცვლილების ნეგატიური ზემოქმედება ადამიანთა ჯანმრთელობაზე. ამასთანავე, მიზანშეწონილია წარმოდგენილი იყოს ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების სარგებელი ჰაერის დაბინძურების შემცირებისა და ჯანმრთელობაზე მავნე ზეგავლენის შემცირების კუთხით.
- მიზანშეწონილია გეგმაში მითითებული იყოს რამდენი იქნება დეკარბონიზაციის პროცენტული მაჩვენებელი და ახალი ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობასა და

რეალიზებასთან დაკავშირებული რისკების სრული შეფასება, მათ შორის გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე ნეგატიური ზემოქმედების პრევენცია.

- მნიშვნელოვანია პოლიტიკის დოკუმენტში ენერგეტიკის სექტორისთვის განსაზღვრული სამიზნე მაჩვენებლების და ამ მაჩვენებლების მისაღწევად ჩამოთვლილი ამოცანების შესრულება. აღნიშნული ამოცანების შესრულება მომავალში ხელს შეუწყობს კლიმატის ცვლილების ნეგატიური ეფექტების შემცირებას, ელექტროენერგიის წარმოებაში განახლებადი ენერგიის წილის გაზრდას და სხვა შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას.
- აღსანიშნავია განახლებადი ენერგიის წყაროების განვითარება კლიმატის ცვლილების შერბილების მიზნით. ამასთანავე, იგი უზრუნველყოფს სითბური აირების გაფრქვევის შემცირებას, რაც დადებითად იმოქმედებს მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და დაავადებების გავრცელების შემცირებაზე. დოკუმენტში მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, თუ რატომაა აუცილებელი მოსახლეობის სწორი ინფორმირება განახლებადი ენერგიის ობიექტების როლის შესახებ.

დღეისათვის დასახლებული ტერიტორიების დაბინძურების მნიშვნელოვან წყაროს შენობების თბომომარაგება წარმოადგენს. 1990-ან წლებში ცენტრალიზებული თბომომარაგება საქართველოს ყველა დასახლებაში გაუქმდა. საცხოვრებელი და სხვა შენობების გათბობა ინდივიდუალური თბომომარაგების სისტემების ან დანადგარების საშუალებით ხორციელდება. ქალაქებში ამ მიზნით ძირითადად ინდივიდუალური გაზის გამათბობლები გამოიყენება. გამათბობლების ნაწილი შედარებით უსაფრთხო კონსტრუქციისაა, რომელიც საშუალებას იძლევა ნაძწვი აირები საცხოვრებლიდან გარეთ გამოვიდეს. საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობისა და კლიმატური პირობების გათვალისწინებით, მაგ. მზის რადიაციის მაჩვენებელი შედარებით მაღალია. ქვეყნის რიგი რეგიონები წლიურად 250-280 მზიანი დღით ხასიათდება, რაც წელიწადში დაახლოებით 6,000-6,780 მზიურ საათს შეადგენს. მზის წლიური გამოსხივება რეგიონის სპეციფიკიდან გამომდინარე მერყეობს 1,250-1,800 კვტ.სთ/მ² შორის. დოკუმენტში მკაფიოდ უნდა ჩამოყალიბდეს ინტეგრირებული გეგმით განსაზღვრული მიზნები, როგორ და რა პერიოდში შეასრულებს ქვეყანა ამ მიზნებს, ვის მიერ იქნება ფინანსურად უზრუნველყოფილი და როგორ მოხდება მიღწეული პროგრესის გაზომვა.

ზოგადად, მნიშვნელოვანია პოლიტიკის დოკუმენტში ჯანმრთელობის საკითხის მეტი ინტეგრირება და გათვალისწინება, რაც ხელს შეუწყობს ინტერსექტორულ მუშაობას, საერთო მიზნების მიღწევას და არსებულ გამოწვევებზე რეაგირებას. ეს თავის მხრივ აღმოფხვრის მოსახლეობის ჯანმრთელობის საფრთხეებს და მოიტანს ურთიერთ სარგებელს არამარტო ენერგეტიკის, არამედ ჯანმრთელობის დაცვის სექტორისთვის.

დასკვნა:

„განახლებული საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების (სგშ) წარმოდგენილ ანგარიშში სათანადოდ

არ არის შეფასებული ადამიანის ჯანმრთელობაზე მოქმედი ძირითადი რისკ-ფაქტორები, მიზანშეწონილია ზემოაღნიშნული რეკომენდაციების გათვალისწინება და შესაბამისი კვლევების დაგეგმვა და განხორციელება.

სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახელობის
დაავადებათა კონტროლისა
და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის
ეროვნული ცენტრის
გენერალური დირექტორის
მოვალეობის შემსრულებელი

თ. ჯიხია

თამარ გაბუნია

თ. ჯიხია